

Pemahaman identiti diri daripada perspektif penderma darah ulangan berkala

Juliana Rosmidah Jaafar¹, Sheau Tsuey Chong², Khadijah Alavi², Balan Rathakrishnan³

¹Fakulti Pengajian Asas dan Sains Gunaan, Universiti Infrastruktur Kuala Lumpur,

²Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia,

³Fakulti Psikologi dan Pendidikan, Universiti Malaysia Sabah

Correspondence: Juliana Rosmidah Jaafar (email: juliana.rosmidah@gmail.com)

Abstrak

Menderma darah merupakan tindakan altruistik bagi kelangsungan hidup individu yang memerlukannya. Melalui pengalaman yang diperolehi semasa menderma darah, penderma darah akan membentuk identiti-diri yang berkait-rapat dengan imej prososial. Identiti yang positif ini mampu memotivasikan penderma darah untuk meneruskan aktiviti berkenaan secara konsisten. Oleh yang demikian, pemahaman kepada aspek identiti-diri sebagai penderma darah adalah penting bagi membolehkan motivasi menderma darah difahami secara mendalam. Kajian ini bertujuan meneroka aspek identiti penderma darah dari sudut pandangan Penderma Darah Ulangan Berkala (PDUB), iaitu individu yang telah menderma darah secara konsisten sebanyak lima kali dalam tempoh dua tahun terkini. Kajian kualitatif ini menggunakan kaedah temu bual terhadap dua puluh (20) orang informan PDUB yang diperolehi melalui persampelan bertujuan dalam kalangan penderma darah di Pusat Darah Negara (PDN), Kuala Lumpur. Maklumat temu bual yang dianalisis secara bertema mendapati bahawa terdapat dua tema identiti-diri, iaitu i) saya-penderma darah dan ii) kita-penderma darah. Bagi tema pertama, informan mempersepsikan diri mereka sebagai individu yang mempunyai kejeleketan terhadap material berkaitan pendermaan darah, rasa dihargai dan berimej positif dalam jaringan sosial mereka. Seterusnya, bagi tema kedua, informan mengaitkan rasa keterujaan untuk berada bersama-sama penderma darah yang lain semasa kempen menderma darah diadakan kerana mempunyai persamaan identiti dan pengalaman sebagai kumpulan yang sama. Dapatan kajian ini memberi implikasi bahawa program pengekalan tindakan menderma darah perlu memberi fokus kepada pengukuhan identiti penderma darah melalui pemupukan rasa dihargai dan bangga atas tindakan berkenaan. Kajian akan datang disarankan untuk mengenalpasti program yang dapat mengukuhkan identiti penderma.

Kata kunci: identiti diri, kejeleketan, menderma darah, penderma darah, pengalaman, ulangan berkala

Understanding self identity from the perspective of regular blood donor

Abstract

Donating blood is an act of altruism for the survival of the needy. Through the experience gained during blood donation, these blood donors will form the prosocial self-identity. This positive identity can encourage blood donors to continue this activity consistently. Therefore, it is important to understand the aspects of self-identity among blood donor. This study aims to explore the aspects of blood donors' identity from the viewpoint of the Regular Blood Donors (RuBDs), namely as the individuals who have consistently donated blood in five times for two recent years. This qualitative study interviewed twenty (20) informants RuBDs that were recruited through purposive sampling among blood donors at the National Blood Center (PDN), Kuala Lumpur. Information were analyzed thematically which lead to two major themes of identity, namely i) I-blood donor and ii) we-blood donors. For theme one, informants perceived themselves as individuals who have the sense of cohesion towards material such as blood donation record books or souvenirs, and the feeling of being

appreciated and positive image in networking. Next, for the second theme, the informant associates the excitement to be with other blood donors during blood donation campaign as they share similarities in term of identity and experiences. These findings imply that blood donation retention program should highlight the sense of respect and pride as these aspects are closely related with donor's self-identity. Future research could identify programs that could foster the self-identity among blood donors.

Keywords: self identity, attachment, blood donation, blood donor, experience, regular

Pengenalan

Sukarelawan penderma darah adalah berbeza daripada sukarelawan yang terlibat dalam jenis-jenis aktiviti kesukarelawan yang lain. Menurut Healy (2000), individu yang ingin menderma darah bagi kemandirian individu lain perlu membuat persediaan diri yang secukupnya bagi membolehkan tindakan berkenaan mampu dilakukan. Persediaan diri ini bertujuan bukan sahaja untuk memastikan kesihatan mereka sendiri sebagai penderma darah berada dalam keadaan yang sihat sebelum dan selepas menderma darah, malah turut merangkumi gaya hidup yang selamat sepanjang masa. Ini bagi memastikan darah yang disumbangkan adalah selamat dan bebas risiko penyakit berjangkit bawaan darah. Oleh itu, persediaan diri yang merangkumi pelbagai sudut diri penderma darah mencadangkan bahawa tindakan menderma darah adalah lebih kompleks berbanding daripada memberikan sumbangan wang mahupun material.

Bagi individu yang telah berjaya menderma darah secara berulang, keadaan ini mencadangkan bahawa mereka telah berjaya mengatasi halangan-halangan psikologi dan kesihatan diri (Jaafar et al., 2016). Menurut France et al. (2013), pengulangan kepada tindakan menderma darah berupaya memberikan pengalaman yang dapat mengukuhkan strategi daya tindak semasa menderma darah. Ini adalah kerana individu yang telah berulang kali menderma darah dilaporkan lebih mudah menyesuaikan diri dengan keadaan fisiologi badan selepas menderma darah (rasa penat, mudah pitam atau pening) serta mempunyai strategi daya tindak tersendiri untuk mengatasi halangan psikologi (takut melihat darah atau risau sebelum menderma darah). Perkara berkaitan penyesuaian ini dikaitkan dengan faktor pengalaman yang diperolehi sewaktu menderma darah. Memandangkan tindakan menderma darah bukan sahaja memperlihatkan persediaan yang rapi daripada diri penderma darah itu sendiri semata-mata untuk kemandirian individu lain, maka adalah penting memahami bagaimanakah penderma darah melihat diri mereka dalam konteks identiti diri mereka sebagai penderma darah. Oleh demikian, kertas kerja ini bertujuan membincangkan mengenai pemahaman konsep identiti diri penderma darah bagi kumpulan penderma darah ulangan berkala. Dalam kajian ini, kumpulan penderma darah ulangan berkala merupakan individu yang mendedikasikan masa dan tenaga mereka untuk menderma darah sekurang-kurangnya lima kali dalam tempoh dua tahun terkini.

Pengalaman dan identiti diri penderma darah

Aspek pengalaman menderma darah secara berulang bukan sahaja mengukuhkan strategi daya tindak penderma darah, malahan turut berupaya membina identiti diri sebagai penderma darah dalam diri seseorang individu. Identiti sebagai penderma darah tersebut dianggap sebagai salah satu daripada faktor yang memotivasikan seseorang untuk menderma darah secara konsisten. Ini adalah kerana individu dengan identiti penderma darah yang kukuh akan cenderung mempunyai niat yang kuat untuk menderma darah secara berterusan (Giles et al., 2004; Kulkarni & Kulkarni, 2015; Masser et al., 2009). Perkara ini berlaku mungkin disebabkan oleh persepsi di mana tindakan menderma darah perlu dilakukan oleh seseorang yang mempunyai identiti sebagai penderma darah. Dalam erti kata lain, niat atau keinginan untuk menderma darah dilihat lebih sesuai dilakukan oleh individu yang mempunyai identiti sebagai penderma darah. Memandangkan individu dengan identiti sebagai penderma darah dikaitkan dengan imej positif, maka keadaan ini akan memperkukuhkan lagi niat untuk terus menderma darah pada masa akan datang (Bednall et al., 2013). Oleh itu, dalam konteks pendermaan darah, terdapat kebarangkalian bahawa individu dengan identiti yang kukuh sebagai

penderma darah akan cenderung untuk terus menderma darah bagi memenuhi peranan sebagai penderma darah.

Memandangkan identiti sebagai penderma darah mampu menjadi pendorong untuk tindakan menderma darah yang konsisten, maka adalah penting untuk mengukuhkan aspek ini dalam diri penderma darah, terutama mereka yang telah mula menderma darah secara ulangan. Berdasarkan Pengkategorian Diri yang dicadangkan oleh Turner et al. (1987), identiti berkait-rapat dengan peranan. Individu selalunya mengaitkan peranan diri mereka dalam dua aspek iaitu “saya” dan “kita”. Turner et al. (1994) menjelaskan bahawa pengkategorian diri merupakan satu proses meletakkan diri seseorang dalam tahap tertentu, sama ada tahap berkenaan sama atau berbeza dengan individu lain. Dalam teorinya, Turner et al. (1987) mencadangkan bahawa apabila identiti sosial, iaitu “kita” dipersepsikan lebih penting, maka konsep “saya” akan lemah. Individu tidak lagi memegang konsep “saya” yang mana dikenali sebagai *depersonalized* menggambarkan individu mula melihat persamaan dirinya dengan individu lain. Tambahan, Turner et al. (1994) menjelaskan bahawa apabila keadaan *depersonalized*, tindakan berkumpulan akan menjadi lebih mudah berlaku. Ini adalah kerana tindakan dalam kumpulan yang sama, akan mencerminkan identiti “kita”. Bagi individu yang mula meletakkan identiti “kita” sebagai keutamaan, tindakan berkenaan dianggap bertujuan untuk meletakkan dirinya dalam kumpulan berkenaan (*fit into the group*).

Sementara itu, Sim et al. (2014) berpandangan bahawa identiti “kita” yang berkonsepkan tindakan kumpulan lebih mudah mempengaruhi individu apabila sesuatu norma dikongsi bersama dalam kumpulan tertentu. Beliau beranggapan bahawa ciri dalam kumpulan yang sama lebih mudah diadaptasikan oleh individu, berbanding dengan mereka yang berada di luar kumpulan. Terdapat tiga justifikasi faktor yang mengukuhkan tindakan individu secara berkumpulan. Pertama dengan melihat bahawa persamaan kumpulan dengan ciri yang dianggap sama akan mempengaruhi pertimbangan kognitif seseorang yang seterusnya mengukuhkan keadaan *depersonalized*. Apabila individu melihat bahawa dirinya berada dalam satu kumpulan dengan ciri yang sama, misalnya berada dalam kumpulan yang menyertai larian amal mungkin akan beranggapan bahawa dirinya terlibat sebagai salah seorang yang menyumbang dalam aktiviti berkebiasaan. Walaupun mungkin di peringkat awal, penyertaan berkenaan tidak bertujuan untuk larian amal, sebaliknya lebih kepada faktor peribadi (memenuhi matlamat frekuensi bersukan dalam seminggu).

Namun, apabila berada dalam satu kumpulan yang sama, individu akan mula mempertimbangkan bahawa dirinya adalah sebahagian daripada kumpulan dengan ciri yang sama, iaitu peserta dalam larian amal. Kedua, konsep hemofili iaitu persamaan ciri akan membawa tindakan yang sama. Individu cenderung untuk membentuk kumpulan dengan ciri-ciri yang sama. Ia bertujuan mendapatkan persamaan imej dengan individu lain. Akhir sekali, beliau berpandangan bahawa identiti “kita” juga merupakan keadaan di mana individu meletakkan ciri dirinya ke dalam kumpulan yang mempunyai persamaan. Pengkaji berpandangan bahawa dalam keadaan ini, ciri tertentu yang wujud dalam diri seseorang akan turut disumbang sebagai salah satu daripada cara untuk memperkukuhkan identiti berkumpulan. Sim et al. (2014) berpandangan bahawa faktor kedua dan ketiga merupakan keadaan di mana individu tidak mengubah ciri kumpulan, sebaliknya cuba untuk masuk ke dalam kumpulan dengan ciri-ciri persamaan yang telah dikenalpasti terlebih dahulu.

Berdasarkan pandangan Turner et al. (1987; 1994) dan Sim et al. (2014) pengkaji melihat pengkategorian diri dalam kumpulan tertentu, di mana konsep “kita” berupaya menjelaskan mengenai hubungan antara ciri individu yang diperkukuhkan melalui kumpulan. Pandangan yang dikemukakan oleh Sim et al. (2014) memberikan gambaran yang lebih jelas mengenai pembuatan keputusan tindakan secara berkumpulan. Ringkasnya, identiti sosial yang menggambarkan “kita” merupakan penilaian individu terhadap kumpulan tertentu yang mempamerkan persamaan ciri, manakala identiti peribadi “saya” lebih menjurus kepada penilaian terhadap keunikan diri sendiri berbanding dengan individu lain.

Sementara itu, definisi identiti diri yang dikemukakan oleh Hoelter (1983) pula adalah berkaitan komitmen. Individu yang mempunyai komitmen terhadap peranan yang dijangka oleh individu lain akan mempamerkannya melalui tingkah laku. Dalam erti kata lain, Hoelter (1983) menganggap bahawa komitmen adalah hasil daripada tindakan memenuhi jangkauan peranan daripada individu lain terhadap diri seseorang. Konstruk komitmen yang dikemukakan oleh Hoelter (1983) sebagai sebahagian daripada aspek identiti turut dipersetujui oleh Rise et al. (2010). Kajian meta-analisis

yang dilakukan oleh Rise et al. (2010) mendapati bahawa faktor identiti peribadi (identifikasi-saya) digambarkan melalui aspek komitmen. Selain itu, identiti berkumpulan (identifikasi-kami) digambarkan melalui perlakuan yang menunjukkan identiti kumpulan tertentu. Rise et al. (2010) merumuskan bahawa identifikasi-saya dan identifikasi-kami merupakan komponen berkaitan identiti diri.

Sehingga kini, pemahaman berkaitan identiti penderma darah masih belum difahami sepenuhnya dalam konteks pandangan penderma darah itu sendiri. Tinjauan literatur terdahulu lebih cenderung memperlihatkan dua aspek dalam identiti diri seseorang, iaitu konsep “saya” dan “kita”. Kedua-dua konsep berkenaan lebih banyak mengaitkan aspek berkenaan dengan peranan dan komitmen yang mana boleh digeneralisasikan kepada penglibatan individu dalam aktiviti umum. Sementara itu, dalam konteks aktiviti menderma darah berdasarkan kajian-kajian lalu, perkara ini juga tidak terkecuali pendefinisian berkaitan identiti penderma darah oleh pengkaji-pengkaji terdahulu lebih banyak menjurus kepada definisi identiti umum. Dalam erti kata lain definisi kepada identiti diri yang digunakan untuk menjelaskan diri penderma darah turut boleh digunakan pakai dalam lain-lain jenis aktiviti sukarelawan.

Namun begitu, sebagaimana yang dicadangkan oleh Healy (2000), pendermaan darah merupakan satu tindakan yang berbeza berbanding dengan lain-lain jenis aktiviti kesukarelawan. Perkara ini mencadangkan bahawa identiti sebagai penderma darah wujud dalam konteks tersendiri yang berbeza dengan definisi identiti diri secara umum. Pengkaji berpandangan bahawa bagi aspek identiti sebagai penderma darah, pemahaman berkaitan konsep ini perlu difahami dari konteks perspektif penderma darah itu sendiri. Ini adalah konsep berkenaan sangat berkaitan dengan faktor pengalaman penderma darah semasa melakukan aktiviti ini, di mana ia berupaya menjadi mekanisme dorongan kepada tingkahlaku menderma darah yang konsisten. Maka, kajian ini bertujuan untuk membincangkan pemahaman terhadap definisi identiti sebagai penderma darah dalam konteks perspektif penderma darah yang merupakan penderma darah ulangan berkala.

Metodologi kajian

Rekabentuk kajian ini menggunakan pendekatan secara penerokaan (eksploratori) melalui temu bual ke atas Penderma Darah Ulangan Berkala (PDUB). Seramai 20 orang informan yang terdiri daripada 11 orang kaum Melayu, enam orang kaum Cina dan tiga orang kaum India terlibat sebagai informan kajian. Informan diperolehi melalui persampelan bertujuan dengan tiga kriteria telah dijalankan ke atas penderma darah yang menderma di Pusat Darah Negara (PDN), Kuala Lumpur. Tiga kriteria berkenaan adalah: i) merupakan penderma darah ulangan berkala (lima kali pendermaan dalam tempoh dua tahun terkini; ii) menderma di unit bekalan darah (bukan lokasi kempen menderma darah; dan iii) penderma darah keseluruhan komponen darah.

Sebanyak sebelas sesi temu bual separa struktur secara berasingan telah dijalankan dalam tempoh tiga bulan (Julai hingga September 2012). Setiap sesi berlangsung antara 35 minit hingga 2 jam. Topik dalam temu bual dibina berdasarkan kajian-kajian lalu sebagai panduan (Charng et al., 1988; France et al., 2007; Godin et al., 2007; Lemmens et al., 2009; Masser et al., 2008). Topik-topik berkenaan merangkumi faktor-faktor motivasi informan terhadap niat dan tindakan mereka menderma darah seperti sikap, norma subjektif, efikasi diri, identiti-diri penderma darah, tabiat menderma darah dan motivasi umum. Bagi kesahan data, pengkaji telah menggunakan kaedah semakan silang informan, refleksi pengkaji dan jejak audit. Bagi kertas kerja ini, hanya aspek identiti-diri penderma darah akan dibincangkan. Maklumat temu bual telah dianalisis secara bertema.

Hasil kajian

Dalam kajian ini, temu bual dijalankan ke atas 14 orang penderma darah lelaki (70%) dan enam (6) orang penderma darah perempuan (30%). Kebanyakan informan merupakan kaum Melayu dan beragama Islam ($n = 11$, 55%). Manakala enam orang responden merupakan penderma darah kaum Cina yang beragama Buddha (30%) dan selebihnya adalah kaum India yang beragama Hindu ($n = 3$,

15%). Purata umur informan adalah 37.5 tahun. Kebanyakan informan yang ditemu bual merupakan pekerja (bekerja = 17 orang, 85%; belajar = 3 orang, 15%) dan telah berkahwin (berkahwin = 11 orang, 55%; bujang = 9 orang, 45%). Dapatan temu bual berkaitan identiti-diri mendapati bahawa wujud dua tema utama iaitu saya-penderma darah dan kita-penderma darah. Dalam bahagian seterusnya, pengkaji membincangkan tema ini secara berasingan.

Tema saya-penderma darah

Penderma Darah Ulangan Berkala (PDUB) dalam kajian ini mengaitkan identiti mereka dengan tema saya-penderma darah dengan dua aspek iaitu i) kejeleketan dan ii) imej diri. Kedua-dua aspek berkenaan menjelaskan bahawa penderma darah beranggapan bahawa aktiviti menderma darah adalah satu tindakan yang sangat hampir kepada diri mereka melalui rasa kejeleketan dan imej diri yang positif.

Tema pertama ini berkaitan dengan rasa dihargai oleh kakitangan PDN, penderma darah dalam kajian ini turut berpandangan bahawa perasaan kejeleketan berkenaan turut merangkumi material seperti cenderahati yang diperolehi selepas menderma darah dan buku rekod pendermaan darah (Informan J, R dan O). Bagi PDUB, cenderahati yang diperolehi selepas menderma darah seperti rantai kunci, pen, jam atau payung merupakan barangan yang sangat dihargai. Rasa penghargaan terhadap cenderamata atau buku rekod ditunjukkan apabila PDUB menyimpan barang-barang berkenaan dalam tempat khas seperti almari. Bagi buku rekod pendermaan darah, ia adalah sesuatu yang perlu berada hampir dengan diri mereka, seperti dalam beg duit, meja belajar mahupun di dalam kereta (Informan F, H, I, R). Bagi PDUB, buku rekod pendermaan darah merupakan satu penanda yang membezakan mereka dengan individu bukan penderma darah dalam cara yang positif. Misalnya:

Informan T:

Kad penderma yang tulis nama kita dan jenis darah itu dapat dari PDN la. Dapat kad itu pun sudah rasa megah masa kita terima. Memang rasa megah rasa macam kita kepunyaan itu PDN la, dekat kad itu pun ada logo PDN kan.

Bagi aspek kejeleketan, PDUB berpandangan bahawa kejeleketan merupakan perasaan istimewa yang mengaitkan rasa dipunyai (*belonging*) terhadap kakitangan dan institusi pengurusan bekalan darah. Bagi PDUB, rasa kejeleketan merujuk kepada persepsi kepada hubungan mesra yang diterima daripada pihak PDN kepada mereka sebagai penderma darah. Rasa kejeleketan berkenaan wujud berikutan layanan mesra daripada kakitangan PDN, ucapan terima kasih, senyuman dan sapaan jika berjumpa di luar PDN yang mewujudkan rasa dihargai dalam diri PDUB. Dalam erti kata lain, layanan mesra daripada kakitangan pengurusan bekalan darah membuatkan mereka rasa dihargai. Bagi Informan B, D, E, R dan T, tindakan-tindakan yang dianggap mesra ini membuatkan mereka rasa dihargai sebagai penderma darah. Misalnya:

Informan E:

Saya rasa ada satu penghargaan sebagai penderma darah. Nanti-nanti lepas derma darah tu, kakitangan tu di unit bekalan darah dekat depan datang tunduk, ucap terima kasih, sila makan, sila minum. Saya rasa itu penghargaan. Waa.. sangat bangga.

Selain daripada rasa dihargai yang menjurus kepada rasa penghargaan, tema saya-penderma darah ini turut berkaitan dengan imej dalam jaringan sosial penderma darah. Dalam aspek berkenaan, penderma darah beranggapan bahawa individu lain dalam jaringan sosial mereka mempersepsikan imej yang positif kepada penderma darah. Ini adalah kerana sebagai penderma darah, imej positif seperti persepsi pengorbanan dan tidak mementingkan diri untuk orang lain dianggap sinonim dengan mereka. Malah melalui tindakan pengorbanan ini, sebagai penderma darah mereka dipandang tinggi dalam jaringan sosial (Informan B, C, D, E, F, H, I, L dan T).

Informan F:

Orang, kawan-kawan mengenali saya dari segi pendermaan darah. Ini penting sebab bila orang dah kenal saya macam tu kan. Masa tu boleh lah, kita aturkan, ajak dia orang sekali kan. Imej saya pada mereka adalah, saya ni penderma darah. Orang baik. Itu kita kena jaga lah kan.

Dapat disimpulkan melalui temu bual berkenaan bahawa identiti penderma darah sebagaimana yang dipersepsikan oleh informan adalah berkaitan dengan kejeleketan terhadap aktiviti menderma darah yang membawa kepada rasa dihargai atas tindakan mereka. Selain itu, sebagai penderma darah yang telah konsisten menderma darah, identiti mereka sebagai individu yang menderma darah turut dikaitkan dengan imej positif yang menggambarkan pengorbanan individu untuk orang lain.

Konstruk kita-penderma darah

Dalam konstruk kita-penderma darah, PDUB mengaitkan tema ini dengan identiti dalam kumpulan penderma darah. Dapatan temu bual bersama penderma darah merujuk tema identiti penderma darah ini sebagai rasa kecenderungan untuk berada dalam kumpulan yang sama, iaitu penderma darah (Informan N dan O). Perasaan kecenderungan untuk berada bersama kumpulan penderma darah lain adalah ketara bila mana penderma darah melihat kempen-kempen menderma darah. Bagi penderma darah, apabila berada bersama kumpulan penderma darah, mereka dapat bertukar pandangan dan pengalaman, selain daripada memberikan kata-kata dorongan kepada penderma darah lain. (Informan N dan O). Misalnya bagi Informan O:

Informan O:

Kalau pergi kempen derma darah dan nampak lebih ramai orang, rasa seronok. Ramainya penderma. Terus beratur sekali. Rasa macam sama kan kita ni. Kadang kita bersembang dengan orang katil sebelah kan.

Dapat disimpulkan melalui temu bual berkenaan bahawa identiti penderma darah sebagaimana yang dipersepsikan oleh informan adalah berkaitan dengan kejeleketan, rasa dihargai, imej positif serta kecendungan perasaan berkumpul dengan penderma darah lain.

Perbincangan

Dalam kertas kerja ini, pemahaman yang lebih jelas berkaitan aspek-aspek yang berkaitan identiti sebagai penderma darah telah dapat dikenalpasti. Dalam aspek berkenaan, identiti diri sebagai penderma darah mempunyai dua konstruk utama saya-penderma darah dan kita-penderma darah.

Dalam tema pertama, aspek berkenaan diikaitkan dengan tanggapan bahawa penderma darah mempunyai rasa kejeleketan kepada aktiviti ini. Dalam aspek berkenaan, identiti sebagai penderma darah dikaitkan dengan rasa kejeleketan yang diwujudkan oleh hubungan mesra dengan kakitangan pusat pengurusan bekalan darah. Hubungan yang mesra ini membawa kepada perasaan dihargai dalam diri penderma darah. Dalam erti kata lain, identiti diri penderma darah turut mengandungi elemen rasa kejeleketan dan perasaan dihargai. Dapatan ini mencadangkan bahawa perasaan positif terhadap aktiviti menderma darah merupakan sebahagian daripada identiti diri penderma darah. Rasa penghargaan melalui layanan mesra turut dilaporkan dalam kajian terdahulu sebagai faktor yang mendorong pengulangan tindakan menderma darah (Ringwald, 2010). Dalam erti kata lain, rasa penghargaan yang diterima daripada individu bukan penderma darah berupaya mengukuhkan identiti sebagai penderma darah. Menurut Reich et al. (2006), pengukuhan rasa penghargaan yang dialami oleh penderma darah mampu menjadi salah satu daripada strategi untuk menarik lebih ramai penderma darah untuk mengulangi tindakan ini. Melalui rasa penghargaan ini, Devine et al. (2007) berpandangan bahawa ia akan mampu membawa kepada pengukuhan rasa kesetiaan kepada institusi pengurusan bekalan dan aktiviti berkenaan. Dalam erti kata lain, rasa penghargaan yang wujud dalam diri penderma darah berupaya membawa kepada tindakan menderma yang konsisten melalui

kewujudan kesetiaan kepada aktiviti ini. Ringkasnya, individu yang rasa dihargai kerana sumbangan darah mereka akan mempunyai kecenderungan untuk terus kekal dalam aktiviti ini secara konsisten.

Selain itu, imej yang positif sebagai penderma darah berkait rapat dengan persepsi identiti sebagai penderma darah. Dalam erti kata lain, identiti sebagai penderma darah mempunyai gambaran imej yang positif. Perkara ini mungkin disebabkan andaian masyarakat umum bahawa pendermaan darah merupakan salah satu daripada tindakan yang sinonim dengan aktiviti berkebajikan (Guarnaccia et al., 2015). Sebagai penderma darah, kumpulan ini berpandangan bahawa mereka istimewa dari segi imej sosial yang positif, berbanding dengan individu bukan penderma darah. Persepsi rasa istimewa ini dilihat mendorong penderma darah untuk berada dalam kumpulan yang sama di mana mereka sebagai satu kumpulan memperkukuhkan imej sebagai penderma darah. Kumpulan ini dilihat memperkukuhkan identiti sebagai satu kumpulan penderma darah dengan berinteraksi dan informan berkongsi pengalaman dan mengajak individu lain untuk menderma darah. Setara dengan andaian dalam Teori Pengkategorian Diri (Turner et al., 1987), dalam keadaan tertentu yang dianggap signifikan kepada seseorang, individu akan meletakkan dirinya dalam kumpulan dengan ciri-ciri yang dianggap mempunyai persamaan dengannya. Keadaan yang meletakkan diri sebagai satu kumpulan bertujuan membezakan mereka dengan kumpulan lain. Ia turut berkaitan dengan imej dan peranan yang dimainkan oleh penderma darah dalam masyarakat. Hasil kajian ini didapati setara dengan dapatan kajian terdahulu pada identiti penderma darah merupakan faktor pendorong untuk menderma darah pada masa akan datang (Sinclair et al., 2010). Dalam konteks pendermaan darah, penderma darah berpandangan bahawa dirinya adalah berbeza dengan individu bukan penderma darah melalui imej sosial yang positif di mata individu lain.

Manakala aspek identiti “kita” pula merujuk keadaan di mana penderma darah meletakkan dirinya dan penderma darah lain sebagai satu kumpulan yang membezakan mereka dengan individu selain penderma darah. Dalam konteks ini, penderma darah melihat kumpulan dengan individu yang mempunyai sama ciri. Persamaan ciri ini memperkukuhkan peranan sebagai penderma darah. Ia dapat dilihat melalui tindakan penderma darah yang berkongsi pengalaman dengan penderma darah lain. Melalui tindakan berkenaan, pengukuhan peranan dan persamaan matlamat sebagai penderma darah dapat membantu untuk mendorong individu agar terus menderma darah.

Kesimpulan

Secara keseluruhan, kajian ini memberikan pemahaman yang dapat menjelaskan identiti diri sebagai penderma darah sebagai salah satu daripada aspek pendorong untuk meneruskan aktiviti berkenaan secara konsisten. Dapatan dalam kajian ini mencadangkan bahawa kempen dan promosi pengedaran tindakan menderma darah dalam kalangan penderma darah sedia ada perlu mengukuhkan rasa dihargai dalam diri penderma darah. Penderma darah perlu diingatkan melalui risalah mahupun paparan pada papan rentang bahawa tindakan mereka yang menderma darah secara sukarela banyak memberikan manfaat kepada pihak pengurusan bekalan darah. Selain itu, program yang mengukuhkan identiti berkumpulan juga perlu dipertimbangkan. Ini adalah kerana dapatan ini menunjukkan bahawa persamaan ciri dan pengalaman dalam aktiviti kesukarelawan yang sama dapat mengukuhkan persamaan idealogi mengenai peranan yang dimainkan oleh penderma darah kepada masyarakat. Dapatan kajian ini secara keseluruhan berupaya memberikan pemahaman bahawa kejekeletan terhadap material dan berada dalam kumpulan individu yang sama adalah penting untuk mengekalkan penglibatan seseorang dalam aktiviti menderma darah. Bagi kajian akan datang, pengkaji mencadangkan agar program-program yang dapat mengukuhkan identiti penderma darah dikenalpasti bagi membolehkan aspek berkenaan diaplikasikan dalam program pengukuhan identiti penderma darah.

Rujukan

Bednall TC, Bove LL, Cheetham A, Murray, AL (2013) A systematic review and meta-analysis of antecedents of blood donation behavior and intentions. *Social Science & Medicine* 96, 86-94.

- Charng H, Piliavin JA, Callero PL (1988) Role identity and reasoned action in the prediction of repeated behavior. *Social Psychology Quarterly* **51**, 303-317.
- Devine D, Goldman M, Engelfriet CP, Reesink HW, Hetherington C, Hall S, Steed A, Harding S, Westman P, Gogarty G, Katz LM (2007) Donor recruitment research. *Vox sanguinis* **93**, 250-259.
- France CR, France JL, Himawan LK, Stephens KY, Frame-Brown TA, Venable GA, Menitove, JE (2013) How afraid are you of having blood drawn from your arm? A simple fear question predicts vasovagal reactions without causing them among high school donors. *Transfusion* **53**, 315-321.
- Giles M, Mcclenahan C, Cairns E, Mallet J (2004) An application of the theory of planned behaviour to blood donation: The importance of self-efficacy. *Health Education Research* **19**, 380-391.
- Guarnaccia C, Giannone F, Falgares G, Caligaris AO, Sales-Wuillemin, E (2016) Differences in social representation of blood donation between donors and non-donors: An empirical study. *Blood Transfusion* **14**, 487.
- Healy K (2000) Embedded altruism: Blood collection regimes and the European Union's donor population. *American Journal of Sociology* **105**, 1633-1657.
- Hoelter JW (1983) The effects of role evaluation and commitment on identity salience. *Social Psychology Quarterly*, 140-147.
- Jaafar JR, Chong ST, Desa A, Alavi K, Kam WS (2016) Pola dorongan sosial dan niat menderma darah dalam kalangan penderma darah *Akademika* **86**.
- Kulkarni PY, Kulkarni AD (2014) Mass counseling: Effective tool to improve knowledge, attitude and behavior regarding blood donation. *Annals of Medical and Health Sciences Research* **4**, 90-94.
- Lee L, Piliavin JA, Call VR (1999) Giving time, money, and blood: Similarities and differences. *Social Psychology Quarterly*, 276-290.
- Masser BM, Bednall TC, White KM, Terry D (2012) Predicting the retention of first-time donors using an extended theory of planned behavior. *Transfusion* **52**, 1303-1310.
- Masser BM, White KM, Hyde MK, Terry DJ, Robinson NG (2009) Predicting blood donation intentions and behavior among Australian blood donors: Testing an extended theory of planned behavior model. *Transfusion* **49**, 320-329.
- Reich P, Roberts P, Laabs N, Chinn A, McEvoy P, Hirschler N, Murphy EL (2006) A randomized trial of blood donor recruitment strategies. *Transfusion* **46**, 1090-1096.
- Rise J, Sheeran P, Hukkelberg S (2010) The role of self-identity in the theory of planned behavior: A meta-analysis. *Journal of Applied Social Psychology* **40**, 1085-1105.
- Sim JJ, Goyle A, McKedy W, Eidelman S, Correll J (2014) How social identity shapes the working self-concept. *Journal of Experimental Social Psychology* **55**, 271-277.
- Sinclair KS, Campbell TS, Carey PM, Langevin E, Bowser B, France CR (2010) An adapted postdonation motivational interview enhances blood donor retention. *Transfusion* **50**, 1778-1786.
- Stryker S, Burke PJ (2000) The past, present, and future of an identity theory. *Social Psychology Quarterly*, 284-297.
- Turner JC, Hogg MA, Oakes PJ, Reicher SD, Wetherell MS (1987) *Rediscovering the social group: A self-categorization Theory*. Basil Blackwell, USA.